

oblikujejo le strokovnjakov, temveč celovite osebnosti. Vzgoja v humanističnem smislu razvija kritično mišljenje, etično občutljivost in sposobnost razumevanja drugega, kar so ključne lastnosti za delovanje v kompleksni družbi.

Razmislek o vzgoji nas zato nujno vodi k vprašanju tradicije. Vzgoja je most med generacijami: omogoča, da se civilizacijski dosežki ohranjajo, hkrati pa se tudi preoblikujejo. Brez tega procesa bi vsaka generacija začela znova, brez orientacije in brez zavesti o lastnih koreninah.

V tem kontekstu ima posebno vrednost tudi sodobni slovenski prevod traktata *O plemenitih navadah in izobrazbi mladi svobodnega rodu* Petra Pavla Vergerija Koprškega, ki ga je pripravila prevajalka in urednica Anja Božič, iz latinščine v slovenščino. Prevod ne pomeni samo jezikovnega prenosa besedila, temveč tudi znanstveno interpretacijo in umestitev v širši kulturno-zgodovinski okvir. S spremno študijo in kritičnim aparatom omogoča bralcu, da Vergerijevo misel razume v kontekstu renesančnega humanizma ter jo hkrati reflektira v luči sodobnih vprašanj o vzgoji in izobraževanju. Študijo intelektualno stimulatивно naslovi z retoričnim vprašanjem o koristnosti humanističnih nauk za današnji čas. To je prva knjiga o koprskem humanistu v slovenščini, kar kaže očiten manko na področju raziskovanja dobe humanizma na naših tleh in bližnji okolici ter zato kliče po izstopu iz tradicionalističnih preferenc prevajanja antičnih klasikov in patrističnih avtorjev tudi k prevajanju drugih avtorjev, ki so pisali v klasičnih jezikih v srednjem veku in pozneje.

Prav zaradi prevoda, ki ga je izdala Celjska Mohorjeva družba,

imamo danes priložnost ponovno premisliti vzgojo skozi perspektivo humanističnega avtorja. Vergerijeva razprava nas ne nagovarja le kot zgodovinski dokument, temveč kot živ tekst, ki odpira vprašanja o tem, kaj pomeni biti izobražen, kakšna je vloga etike v izobraževanju in kako oblikovati človeka, ki bo sposoben odgovorno delovati v skupnosti. Vračanje k civilizacijskim koreninam naše kulture tako ne pomeni nostalgije, temveč premišljevanje o naših civilizacijskih koreninah.

Vzgoja je torej več kot institucionalni proces; je temeljna kulturna praksa, ki omogoča kontinuiteto civilizacije. V njej se srečujejo preteklost, sedanjost in prihodnost. Prav zato ostaja ključno vprašanje vsake družbe, kakšno vzgojo želi – takšno, ki proizvaja samo učinkovite posameznike, ali takšno, ki oblikuje odgovorne in razmišljujoče ljudi. Humanistična tradicija nedvoumno zagovarja slednje in je relevantna za današnji čas, zato bralcem knjige *O vzgoji* želim veliko intelektualnih užitkov. ■

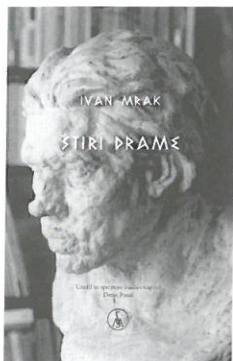
Ivan Mrak

Štiri drame

Slovenska matica, 2025,
393 strani

Vinko Ošlak

V času, ko se gledališče po vsej Evropi vse bolj oddaljuje od svoje izvirne določitve in uvrstitve kot del besedne umetnosti in ne glasbene, plesne, akrobatske ali kake druge umetniške zvrsti, in postaja ob občih dekadentni redukciji vse bolj to, kar ob ustrezni

meri in vgrajenosti pogojno more dopolniti naravo te besedne zvrsti, nikakor pa je ne more brez škode presegati ali sploh zamenjavati, se kaže izid knjige s štirimi dramskimi besedili Ivana Mraka (1906–1986) in s temeljito zgodovinsko, leposlovno in splošno kulturno in delno tudi politično obravnavo v obsežnem in v vseh naštetih vidikih boga-

tem eseju dr. Denisa Poniža prava literarno in specifično gledališko zgodovinska zdravilna kopel, ki more resno išočemu bralcu izmiti iz oči naslage estetskega zavajanja v zadnjih desetletjih.

Štiri drame, ki jih avtor sam imenuje »himne« oziroma »tragedije«: *Jozefina Baker*, *Ivan Grohar*, *Gorje zmagovalcev* in *Spoved lučnim bratom* (na temo slovenskega pesnika Prešerna), pomenijo tudi štiri obdobja Mrakove dramatike, čeprav je to le majhen del njegovega bogatega opusa že samo v njegovih dramskih delih, ob katerih imamo tudi velik del esejističnega, proznega, pesniškega in dnevniskega pisanja, ki obsega več kot 30 dramskih besedil. Ob tem pa presenetljivo malo uprizoritev, kar je literarno zgodovinska uganka, ki jo skuša razrešiti tudi urednik te knjige in avtor znanstvenega in obenem sočutno z dramatikom napisanega eseja, ki obsega tretjino knjige. Dr. Denis Poniž se korektno in priznavajoče sklicuje tudi na to, kar so o Mraku napisali in o njem povedali pokojni Taras Kermauner, Krištof Zupet, Miran Kavšek in Peter Kovačič Peršin.

Vseh razlogov za tak trajno odklonilni odnos do dramatika najbrž ne bo mogoče dognati in razložiti nikoli. Vsekakor pa se eden ponuja dovolj razločno in je skupen za vsa obdobja Mrakovega življenja, pisanja in prizadevanja, da bi njegovo pisanje doseglo polno uresničitve na javnih odrih. Gre za Mrakov trdni značaj, ki je kljuboval predvojnemu klerikalno pojmovanemu rimskemu katolištvu – ob katerem je kajpada obstajalo tudi pristno prizadevanje za vse, kar uči Jezusov nauk – in medvojnemu rdečemu terorizmu ter morjenju rojakov, ki so že tako trpeli v razmerah štirikratne okupacije: italijanske, nemške, madžarske in v manjšem delu tudi hrvaške. Nazadnje je do konca kljuboval tudi povojnemu totalitarističnemu sistemu »demokracije« z edino dovoljeno stranko, ideologijo in kulturno ter tako tudi umetniško usmeritvijo. V tem kljubovanju ni bil nasilen, ni bil zarotniški, ni se povezoval z zunanji sovražniki, da bi mu ti pomagali v boju proti težjim sovražnikom istega rodu in tako različne ideološke zasvojenosti. Vse to je gotovo močno soodločalo, koliko Mraka je bilo mogoče prenašati na odrskih deskah, namreč komaj kaj od njegovega presenetljivo bogatega opusa.

Tako objavljena štiri dramska besedila, kakor tudi bogat in pronicljivo napisan spremni esej dr. Poniža sestavlja in polaga pred slovenskega bralca še kako zanimivo biografsko, dramaturško, politično, narodno, kulturno in duhovno zgodovinsko sliko dobe, v kateri je živel dramatik in publicist Ivan Mrak. ■